

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Огляд літературних джерел, присвячених проблемі обробки даних та отримання інформації в системі обліку, свідчить про неадекватність цієї науки вимогам з боку суспільства, зокрема менеджерів підприємств, міністерств і органів влади, що пов'язано з переходом України від планової до ринкової економіки. Занепад науки про облік на етапі переходу до ринкової економіки викликаний кількома принциповими причинами світового значення:

- народженням та розвитком кібернетики, яка кардинально змінила уяву людей про закони функціонування й розвитку систем різного походження включаючи підприємство, як надскладну штучно утворену систему з багатьма підсистемами, зв'язками між ними. Кібернетика вимагає наукового обґрунтування ролі обліку, як механізму зворотного зв'язку між системою «Підприємство» та системою «Управління». Проте, ні менеджери, ні обліковці цього факту, як правило, не усвідомлюють;
- розробкою персонального комп'ютера та Інтернету, які дають необмежені можливості генерувати інформаційні ресурси, обмінюватися ними та формувати знання і навички персоналу з метою заміщення обмежених факторів виробництва але боку бухгалтерів ці можливості не усвідомлені, а комп'ютер не вніс революційних змін в обробку даних, а лише замінив рахівницю;
- розвитком інформатики, процеси та системи в соціальному середовищі, їх роль, методи, механізм впливу на суспільство з допомогою засобів зв'язку та комп'ютерів, проте інформатика не стала базовою дисципліною для бухгалтерів і, як свідчить досвід автора, облікові працівники не вивчають сутності та структури інформаційних ресурсів, а тому дають надзвичайно бідний набір показників про діяльність підприємства;
- формуванням нових постіндустріальних суспільств на основі інформатики і нових технологій, які формують тип цивілізації, що ґрунтуються на провідному факторі виробництва та соціального розвитку – інформації. На жаль, в обліку формують таку ж інформацію про діяльність підприємства як і в попередніх XVIII – XX століттях.

За цих кардинальних зрушень в науці та суспільстві облікова система, яка зберігає свої основні риси минулих століть, не відповідає вимогам но-

вої економіки. Відсталість системи обліку полягає у неспроможності адаптуватися до змін у суспільстві, а такий стан з обліковою наукою є наслідком колективної вини натовпу тих «учених», хто міцно загруз у трясовині псевдонаукових проблем, коли амбіції нікчемностей зростають і вони спроможні в наш час заслонити сонце.

Неадекватність облікової науки можна подолати лише в тому випадку, коли у цю сферу прийдуть творчі особи здатні переломити ситуацію і під впливом їх наукових творів можна було краще організувати роботу з отримання інформації щодо функціонування підприємства. Саме краще, а не так, як передбачено стандартами, оскільки стандарти вимагають лише мінімального обсягу інформації, а краще, пов'язано з творчістю людини, бажанням дати додаткову цінну інформацію і намаганням бачити майбутнє, знати, як його досягти.

Проте, знайомство з продукцією українських «учених-обліковців» вказує на її нікчемність з якого боку не подивитись: ні ідей, ні гіпотез, ні доведень, ні наукової цінності вони не мають, оскільки науку зводять до ремесла а практики взагалі не цікавляться науковими розробками, якими б вони не були цінними (про що свідчать тиражі книг – підручники і посібники від 1 до 3 тисяч, монографії -300-500, матеріали науково-практичних конференцій (у яких переважно не приймають участі практики) – 100-200, збірники (вісники) наукових праць -100-300 примірників). Малі тиражі в значній мірі обумовлені низьким попитом на низькопробну «наукову» продукцію з боку практикуючих бухгалтерів і менеджерів.

Наукова продукція (включаючи кандидатські й окремі докторські дисертації), як правило, є відтворенням стандартів і нормативних актів держави та інструкцій міністерств щодо організації та методики обліку, які далекі від проблем отримання інформації для менеджменту, а тому й не користуються попитом.

До цього часу не розроблено теорії обліку, яка могла би стати відправною базою для практики і вказувала на шляхи створення інформаційної системи для менеджменту і, що є дивним і не зрозумілим, не визначена мета системи обліку. За мету приймають, як зазначено у стандарті 1, складання фінансової звітності, що зводить роботу облікової служби до техніки обробки даних і наповнення форм фінансової звітності стереотипним набором показників діяльності підприємства за квартал, півріччя та рік. Набагато більший обсяг роботи обліковці виконували раніше, коли обробку даних здійснювали за допомогою рахівниці, а з початку кінця 30-х років – до засобів обробки даних додали арифмометр. Раніше складали більше 50 різних звітних форм, а тепер лише – трохи більше десяти.

Зрозуміло, що вимагати від кожного науковця створення шедеврів творчості неможливо, бо для цього потрібен талант, але не можна будь-який низькопробний, банальний і заявлений опус з обліку зараховувати в актив науки.

Вражає те, що в науковому співтоваристві учених-обліковців досить низький загальний інтелектуальний рівень та ерудиція не тільки в гуманітарних, соціальних та природничих, а й в економічних науках, що є найстрашнішим злом для науковця. Вузкий, обмежений лише предметом своєї науки фахівець з обліку перетворюється у «найвужчого спеціаліста, що знає все про ніщо», як сказав С.Лем.

Трагедія полягає в тому, що некомпетентність менеджерів, які за відсутності інформації для виконання своїх функцій, користуються сурогатними формами інформації (міфи, досвід, усний обмін даними між персоналом, примітивні джерела інформації – слухи, плітки тощо), а некомпетентність менеджерів призводить до неефективних рішень, які безпосередньо впливають на фінансові результати діяльності підприємств.

Недостатній рівень інформації для управління сприяє шахрайству на підприємствах України. Так, за даними дослідження міжнародної аудиторської компанії Pricewaterhouse Coopers за останній рік в середньому 43-45 % керівників підприємств зафіксували здійснені економічні злочини (крадіжки майна 67 %, маніпулювання звітністю – 38 %). За 2009 р. 55% українських компаній зазнали збитків понад \$ 100 тис. кожна. У 72 % випадків економічні злочини спричинені зовнішніми факторами [1, с. 63-64]. Ці фактори підтверджують те, що низький рівень інформації загрожує існуванню підприємства через послаблення контролю, оскільки без інформації немає контролю.

Загальний обсяг інформаційних ресурсів у ринковій економіці повинен зростати за рахунок відстеження, оцінки і вимірювання нових об'єктів обліку та нових явищ і процесів, які відбуваються всередині підприємства і за його межами. Внутрішнє і зовнішнє середовище визначає практично необмежена кількість змінних, які впливають на ефективність діяльності підприємства. Завданням системи обліку в цих умовах є визначення контрольованих менеджментом економічних показників, які справляють вплив на роботу персоналу і дають можливість адаптуватися до змін середовища. Такі зміни стосуються вибору постачальників матеріальних ресурсів, використання технічного і технологічного потенціалу, організації виробничого процесу, конкурентоздатності продукції, іміджу, фінансової тактики і стратегії та інших сторін діяльності підприємства.

Інформація стає ресурсом, який за своєю цінністю (не плутати з вартістю, оскільки цінність не завжди співпадає з вартістю і, крім економіч-

ного, має ще й психологічний вимір) може переважати цінність факторів виробництва (матеріальних, трудових, енергетичних, фінансових). Особливу роль відіграє інформація у справі економічної безпеки підприємства.

У принципі економічна безпека означає такий стан підприємства, який здатний протистояти несприятливому зовнішньому впливу та сприяти успішному розвитку незалежно від змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі, що вимагає отримання великого обсягу різноманітної інформації для орієнтації менеджерів у постійно змінюваних ситуаціях економічного характеру. Таким чином, економічну безпеку неможливо уявити без наявності інформаційних ресурсів, як джерела пристосування (адаптації) до будь-яких змін в оточуючому середовищі. Інформація характеризує зовнішнє і внутрішнє середовище. До інформації зовнішнього середовища відносять фактори впливу державних інституцій, ресурсів (технічних, трудових, матеріальних, грошових, інвестиційних, інформаційних, енергетичних), технологічних, організаційних, послуг інфраструктури ринку (трансакційні), конкуренції, інновацій та інших.

До інформації внутрішнього середовища відносять такі повідомлення, які пов'язані з використанням виробничого потенціалу, асортиментом продукції, стратегією подальшого розвитку, мінімізацією витрат, розширенням і диверсифікацією виробництва, впровадженням нової техніки і технології, політики в оплаті праці, використання капіталу, інвестиційної та інноваційної політики, напрямками адаптації до змін та інші.

Інформаційні ресурси аналізують з метою визначення тенденцій розвитку явищ і процесів, які відбуваються на підприємстві, для чого необхідним стає моніторинг зовнішнього середовища. Моніторинг являє собою механізм відстеження певного набору економічних показників, які формує підсистема стратегічного обліку.

Безпеку підприємства визначає стратегія розвитку, а це вимагає моніторингу зовнішнього середовища та отримання повідомлень про зміну окремих факторів життєдіяльності підприємства, що в свою чергу, обумовлює потребу формування стратегічного обліку.

Отже, нові правила «економічної гри» в сучасному бізнесі вимагають посилення потенціалу обліку, як системи отримання показників процесу функціонування підприємства в їх різноманітті для контролю з боку менеджерів та спрямування діяльності до сталого поступального розвитку. Саме такий підхід до отримання великого обсягу інформації може гарантувати безпеку підприємства та економіки країни від криз і потрясінь.